

П Е Р Е Д М О В А.

Приготовляючи до друку свою книжку, вважаю за необхідне попередити її коротким вступним словом.

Книжка моя не є жадною історією гетьманщини 1918 р. на Україні, лише скорше збіркою документів і уваг, які відносяться, головним чином, до постати самого Скоропадського, та до тої ролі, яку Скоропадський, враз із своїми прибічниками хотів було заграти на Україні.

Оцінюючи постать Скоропадського, я надавав велике значіння свідоцтвам його сучасників, а серед цих свідоцтв поставив я на першому місці багатий матеріал, розкиданий по російських спогадах.

Зробив я це тому, що ціле життя Скоропадського, вся його кар'єра і всі його симпатії звязані лише з Росією. З Україною Скоропадський, як відомо, ніколи нічого спільного не мав. Отже лише спогади його російських (інших в нього не було) приятелів, співпрацьовників і товаришів по зброї можуть кинути правдиве світло на його постать, що про неї, в наслідок хибного освітлення, складаються в нашому суспільстві ріжні неправдиві й шкідливі уявління.

Крім російських джерел я мав перед собою низку спогадів в українській мові, неопра-

цьований газетний матеріал з 1918 року, матеріал з ріжного роду т. зв. „гетьманських“ видань (серед нього незвичайно цікаві своєю „одвертістю“ спогади самого Скоропадського в „Хліборобській Україні“) і врешті дві більші українські праці з претензією на синтетичність та історичну об'єктивність — проф. Д. Дорошенка (Ілюстрована історія України 1917—1923 рр. т. II) і П. Христюка (Українська революція т. III).

З цих праць, які, не дивлячися на свої заголовки й розміри, з жадною „історичною об'єктивністю“ нічого спільного не мають і лише інтерпретують, кожна по своєму, постать і роллю Скоропадського, я взяв, головним чином, фактичний матеріал, потрібний для характеристики обставин і оточення, серед яких довелося „панувати“ генералові Скоропадському.

Позатим праця проф. Дорошенка цікавила мене ще й з боку „полемічного“. Праця ця, цілим своїм настановленням, змагає лише до глорифікації постати генерала Скоропадського. Не будучи, в істоті, жадною науковою роботою, а тільки компіляцією документів, праця проф. Дорошенка носить всі характерні риси праць тенденційно-компіляційних, — вона є дрібязкова, не витримана в своїй загальній лінії, неправдива в своїх висновках і несумлінна в використанні цілості джерельного матеріалу. Критична розцінка цієї праці появилася в т. т. II і III збірника „За Державність“ (Г. Лазаревський: Гетьманщина). Із своєї сторони я лише доповнив уваги рецензента фактичним матеріалом.

лом, що не одне твердження проф. Дорошенка ставить під великим знаком запитання.

Що торкається форми викладу, то я зупинився на легкій публіцистичній формі, бо-ж лише така форма може сцементувати ту силу цитат, яку довелося мені вмістити в своїй книжці. А без цитат, поданих стисло за оригіналом, характеристика генерала Скоропадського та його співпрацьовників була б, при умовині існування певних тенденцій в певних колах нашого суспільства, непереконлива ¹⁾).

* * *

В кінці кілька уваг про мотиви, які спонукали мене написати свою книжку.

Я виходив з założення, що Скоропадщина і в її минулім, і в її сучаснім „оформленні“ змагає лише до розбиття єдності українського фронту супроти московської небезпеки та до знівечення тих національних ідеалів, які в нашому народі починають кристалізуватися.

Історично Скоропадщина розбиває єдність українських визвольних змагань, в сучасності групує українські сили в таборі не тільки неутраальному, але, в своїм прихованім наставленні, прихильному по відношенню до Москаліз, і самим фактом свого існування компромітує й підважує ці визвольні змагання Українського Народу.

¹⁾ Тут вважаю за потрібне підкреслити, що ціла моя праця має характер, головним чином, суто-інформаційний. Тим-то я волів не перелицьовувати цитат і не компіювати їх в одну, ніби авторську цілість, як це звичайно робиться в нашім «публіцистичнім» світі.

Скоропадщина безперечно є підсумком, синтезою цілої доби в українській історії, доби, що починається від трагічного упадку Мазепи й тягнеться впродовж багатьох років аж до вибуху української революції, доби, коли майже ціле українське панство „самоотвержено“ пішло служити Москві, коли, говорячи словами Катерини II, „страсть“ цього панства „к чинам, а особливо к жалованію“ перемогла „умоначертанія прежних времен“, коли на Україні стало ганебно тихо, немов в домовині, коли нічого вже не залишалося із старих традицій і „малоросійское дворянство“ до решти поринуло в надрах всеросійської дійсности.

В своїм виявленні за часів української революції Скоропадщина була продовженням цієї доби — останньою дошкою рятунку, з одної сторони для всіх тих, що, розуміючи потужність українського національного руху, в фікційній Українській Державі хотіли врятувати себе, свої маєтки (оці самі історичні старшинські „хутори“) і свої безприкладні симпатії до Росії, з другої — для всіх Росіян, що за жадну ціну не погоджувалися втратити „Юга Росії“ і тому воліли мати справу з „компромісовою“ державою, яка, будучи назовні українською, але заховуючи свою внутрішню російську суть, втихомирить розбурхані національні пристрасті Українського Народу й призведе, в остаточному результаті, до нової форми „єдиної неділимої“.

Ця „компромісова“ Українська Держава — театральна, зовнішньо зукраїнізована — справді стримала, на певний час, могутній розгін

української революції. Але шляху українського відродження вона не потрапила викривити. Вибухом повстання проти гетьмана нація українська стала на єдино-реальний в своєму історичному розвитку шлях — на шлях безоглядної боротьби з Москвою. Скоропадщину було розбито, як останній символ панування московського на Україні.

„Відродження” — генерала Скоропадського на еміграції означає спробу відродження генеральної „малоросійської” лінії в українській історії, яка так само, як і в історичній перспективі, намагається тепер перекреслити й викривити лінію розвитку справжнього українського націоналізму.

Практично відродження Скоропадщини означає гуртування всіх ворожих українській національній ідеї сил, отже передовсім елементів москвофільських, в галицькому того слова значінні й малоросійських — в наддніпрянському, і врешті тих нікчемних синів своєї нації, які на національній ідеї українській лише жерують, а в даному випадкові до Скоропадщини потягнулися з суто-особистих мотивів, або, говорячи словами Достоевського, в ім'я „зависти, рабства и пищеваренія”.

Породжена ганебними „традиціями” 1918 року, заплутана в мерзотних інтригах своїх провідників, опаскуджена безприкладним цинізмом, з яким ці провідники ведуть свою розкладову роботу — Скоропадщина є боляком на тілі Українського Народу, боляком тим небезпечнішим, що, репрезентуючи в істоті речей лише відлам російського імперіалізму — вона підшивається під ідеологію українсь-

кого монархизму, створеного великим українським патріотом В. Липинським, який, напередодні смерті, сам осудив Скоропадщину й відрікся від неї.

Завданням, з яким я взявся до написання цієї книги, було — показати українському суспільству правдиве обличчя того, хто очолює своєю особою цілу Скоропадщину, обличчя того московського генерала, який, хитро приचाївшись із своїми справжніми замірами за лаштунками малоросійського водевілю, виступає тепер в ролі українського політичного діяча.

Завданням моїм було показати, що так зв. український „гетьманський” рух є властиво, нічим іншим, лише одним з етапів зручно замаскованого політичного українського москвофільства, яке, пристосовуючися до сучасних обставин, в „гетьманщині” знайшло найдогідніші спроможності для свого розвитку й найдогіднішу форму для своєї, прихованої, ворожої всякій національній українській ідеї, праці серед українського суспільства.

Книга моя повинна промовити силою фактів, які мені вдалося зібрати й опрацювати.

Видаю її друком з вірою, що факти ці остаточно переконають українське суспільство в тім, що нова емігрантська креація генерала Скоропадського нічим не різниться від його першої креації, яка в році 1918 стала, в очах цілої Нації Української, символом зради супроти своєї Батьківщини.

Варшава, 10.XI.1934 р.

Святослав Доленга.

З М І С Т.

	Стор.
ПЕРЕДМОВА	3
РОЗДІЛ I. Бонапарт, чи „традиційно національ- ний монарх“?	9
РОЗДІЛ II. Будівничі України.	38
РОЗДІЛ III. „Кіев мать городов русских“ . . .	76
РОЗДІЛ IV. Агонія й кінець гетьманщини . . .	99
РОЗДІЛ V. Перелицьований король Лір, або мо- сковський генерал на вигнанні.	145